

Ochrana kulturního dědictví při mezinárodní krizové situaci

Manuál pro evakuaci sbírkových předmětů

Ochrana kulturního dědictví při krizové mezinárodní bezpečnostní situaci (Manuál pro evakuaci sbírkových předmětů)

Uvedený manuál byl zpracován dle profilového úkolu Technického muzea v Brně č. 11/2022 zadaného Ministerstvem kultury ve znění: „*Metodické centrum konzervace zveřejní doporučení k postupu v oblasti ochrany kulturního dědictví (především z hlediska konzervování-restaurování) při krizové mezinárodní bezpečnostní situaci*“. Tento materiál byl dále konzultován a připomínkován ve spolupráci s Komisí konzervátorů-restaurátorů a Komisí pro bezpečnost sbírek Asociace muzeí a galerií.

A. Úvod

Krizová mezinárodní bezpečnostní situace patří mezi mimořádné události, při kterých je dle zákona o integrovaném záchranném systému vyhlášen stav nebezpečí¹, nouzový stav nebo stav ohrožení státu (dále jen „*krizový stav*“). Může se jednat o celou řadu událostí jako je narušení dodávek potravin, elektrické energie velkého rozsahu, epidemie, migrační vlny nebo válečný konflikt. Všechny tyto situace jsou spojeny se zvýšeným rizikem ohrožení kulturního dědictví, nebezpečí jeho poškození i totálního zničení a nenahraditelné ztráty. Z tohoto důvodu je nutné, aby každá kulturní instituce měla definovanou bezpečnostní politiku a rozvíjela vlastní bezpečnostní systém, který zefektivní připravenost instituce na danou krizovou situaci a její zvládnutí². Důležitou součástí této bezpečnostní strategie je rovněž ustanovení *krizového managementu*, který analyzuje rizika, stanovuje míru ohrožení instituce, potažmo schraňovaného kulturního dědictví a zpracovává konkrétní instrukce. Členem krizového managementu by měl být rovněž kvalifikovaný konzervátor-restaurátor, jenž je schopen posoudit stav předmětů kulturního dědictví, jejich citlivost vůči možnému poškození a vhodná opatření pro jejich ochranu. Pokud instituce nemá vlastního konzervátora-restaurátora, měla by být tato pomoc zajištěna sjednanou externí službou.

V případě krizové situace hrozí poškození předmětů zejména vlivem *požáru, explozí, zamořením nebo únikem plynu, vodou, narušením statiky stavby, nevhodným mikroklimatem, ozbrojeným přepadením a vandalismem*. Pokud je míra rizika nebezpečí vysoká, nejvhodnější ochranou movitého kulturního dědictví (v případě muzeí a galerií se jedná o sbírkové předměty) je jejich včasná *evakuace* z ohrožených expozic a depozitářů a přesun na bezpečné místo. Evakuační plány lidí, sbírek a ostatního majetku, stejně tak i zřízení skladů evakuačních pomůcek a prostředků jsou součástí celkové bezpečnostní strategie instituce³. Samotná evakuace sbírkových předmětů je vždy spojená s dalším nebezpečím jejich poškození – *neodborným zacházením, pádem předmětů, nepříznivým prostředím* atd. Vodítkem pro přípravu a zajištění účelné evakuace sbírek je následující manuál, který shrnuje hlavní zásady pro dokumentaci, manipulaci, balení a transport sbírkových předmětů sestavených z hlediska konzervátorsko-restaurátorské praxe. Snahou bylo zpracovat text manuálu stručně formou logicky řazené struktury dílčích kroků⁴.

¹ Zákon č. 239/2000 Sb. Zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

² V případě muzeí a galerií – příspěvkových organizací Ministerstva kultury ČR je tato bezpečnostní strategie zpracována v rámci *Plánu prevence a ochrany dle Metodického pokynu č. j. 14.725/2004 ze dne 24. 9. 2004*.

³ Viz Metodický pokyn k tvorbě plánů prevence a ochrany v muzeích a galeriích z r. 2014, ad. 6 a 7.

⁴ Doporučení pro evakuaci sbírkových předmětů bylo zpracováno zejména na základě manuálu ICCROM: *Endangered Heritage. Emergency Evacuation of Heritage Collections* z r. 2016, ale i dalších použitých zdrojů.

B. Postup evakuace sbírkových předmětů

Rozhodnutí o evakuaci sbírkových předmětů vydává krizový management instituce v souladu s platnými předpisy pro jednotlivé stupně krizových stavů. Výchozími vstupy k rozhodnutí evakuace jsou následující okolnosti:

- reálná hrozba nebezpečí poškození předmětů při jejich ponechání na místě je větší než transport a dočasné uložení,
- současná opatření v místě uložení/vystavení sbírkových předmětů nejsou dostatečná pro jejich ochranu (i v případě, že budova je označena znakem modrého štítu, obr. 1⁵),
- k dispozici je vhodný a bezpečný prostor pro relokaci a dočasné uložení sbírkových předmětů,
- bylo získáno formální povolení k evakuaci odpovědnými orgány,
- k dispozici jsou dostatečné personální a technické prostředky,
- nehrozí nebezpečí ohrožení personálu během evakuace.

Obr. 1: Znak na ochranu kulturních statků (modrý štít) – obecná ochrana (vlevo) a zvýšená ochrana (vpravo).

Postup evakuace sbírkových předmětů zahrnuje fáze posouzení rizika, přípravných prací, dokumentace, zabalení a transportu sbírek, relokace a dočasného uložení, které jsou popsány v následujících kapitolách:

• Posouzení rizika

- a. Posouzení reálných rizik a vyhodnocení stupně ohrožení sbírkových předmětů (požár, exploze výbušnin, narušení statiky stavby, voda, vniknutí ozbrojenců, vandalismus, unik chemikálií, zamoření apod. – základní zásady řešení pro různé krizové situace jsou uvedeny **v příloze č. 1**).
- b. Blokování rizika (pokud možno zabránění vniknutí do instituce):
 - i. posílení personální ostrahy instituce,
 - ii. umístění betonových zábran před instituci, zabezdění oken, vstupních dveří, zajištění skleněných ploch přeplepy páskou proti vysypání skla, zajištění náhradního zdroje elektrické a tepelné energie apod.
- c. Stanovení priorit sbírek:
 - i. vytipování sbírkových předmětů, které budou prioritně evakuovány (z expozic/depozitářů) dle následujících kritérií:
 1. materiál: nejcitlivější jsou organické materiály (textil, dřevo, papír, kůže) - snadno poškoditelné vodou, chemikáliemi, biologickými činidly; dále pak křehké anorganické materiály (sklo, smalty, zrcadla apod.) – hrozí narušení jejich struktury vlivem mechanického poškození, dále pak výrobky z drahých kovů (šperky, hodinky, apod.) – měkký povrch náchylný na poškrábání, nebezpečí poškození zdobných prvků, riziko snadného odcizení.

⁵ Haagská úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojených konfliktů (1954) a navazující protokoly z r. 1954 a 1999 ukládají povinnost státům či nestátním skupinám zapojeným do ozbrojeného konfliktu zabezpečit a chránit kulturní statky. Pro jejich identifikaci slouží označení „modrým štítem“.

2. hodnota a význam: vytipování historicky nejhodnotnějších a nejcennějších sbírkových předmětů (národní kulturní památky, kulturní památky, ucelené sbírky zvláštního významu atd.),
3. rozměr a hmotnost: předměty, které jsou příliš těžké a velké je nutné chránit in-situ (zabedněním samonosnou konstrukcí, přikrytí plachtami apod.),
4. snadný přístup – exponáty, které jsou snadno dosažitelné při nežádoucím vniknutí do instituce (promyslet předpokládanou trasu vniknutí vandalů/ozbrojenců apod.).

- **Příprava**

- a. Stanovení bezpečné lokace a trasy pro přesun sbírek:
 - i. kapacita a velikost náhradního prostoru (v návaznosti na počet vytipovaných předmětů pro evakuaci),
 - ii. odpovídající prostředí (čisté, bez plísní, suché resp. s přijatelnou vlhkostí, bezpečné z hlediska stavebních a technických prvků budovy – zvážit riziko plynových, vodovodních a odpadových rozvodů, umožňující úpravy mikroklimatu temperováním, cirkulací vzduchu, odstíněním apod.), zabezpečené proti vandalismu a neoprávněnému vniknutí,
 - iii. dosažitelné bezpečnou trasou,
 - iv. umožňující uložení sbírek na delší dobu (původní budova instituce může být zcela zničena),
 - v. stanovení doby transportu (zahnutí do celkového časového plánu evakuace).
- b. Získání formálního povolení k přesunu sbírek (zřizovatele, složek integrovaného záchranného systému, zvážit policejní popř. vojenský doprovod během transportu sbírek); zajistit ochranu informací o plánované evakuaci a transportu.
- c. Vytvoření operačních týmů s přidělenými dílčími odpovědnostmi a vedením; určení hlavního vedení zastřešující všechny operace:
 - i. dokumentace sbírek,
 - ii. manipulace a balení,
 - iii. transport,
 - iv. organizace v dočasném uložení.
- d. Zpracování evakuačních kódů (každému předmětu bude přiděleno evakuační číslo – kód ještě před zahájením manipulace s nimi; zvolte jednoduché číslování a značení evakuovaných předmětů kombinací písmen a čísel např. TMB/ evakuační číslo předmětu/označ. původní budovy/označ. původního podlaží/označ. původní místnosti.
- e. Zpracování formulářů pro inventární seznam evakuovaných předmětů (pořadové č./původní inv. č./evakuační číslo/původní lokace/název předmětu/materiál/hmotnost/rozměry/foto/nová lokace).
- f. Shromáždění potřebných prostředků a pomůcek:
 - i. *ochranné osobní prostředky*: rukavice (nitrilové, vinylové, bavlněné), celoobličejové nebo polomasky s těsnými brýlemi a odpovídajícími kombinovanými filtry, např. ABEK1, označení typů filtrů je **v příloze 2**), gumové zástěry, dlouhé kalhoty, pláště s dlouhými rukávy, roušky, respirátory filtry proti prachu a plísním, přilby, ochranné brýle, pracovní obuv a holínky, viditelné vesty, ochranné prostředky proti působení chemických látek nebo proti působení zplodin hoření, pokrývky z nehořlavých materiálů; balíčky první pomoci,
 - ii. *prostředky pro dokumentaci*: fotoaparáty, skicovací podložky, tužky, pásky, zalaminované tištěné štítky – evakuační kódy, připevněné pomocí bavlněného provázku (štítky z kvalitního nekyselého papíru na bavlněném provázku popsané popisovačem archivní kvality nebo grafitovou tužkou - nekyselá a voděodolná), PC, tiskárny, ruční skenery apod.
 - iii. *prostředky pro balení, transport*:

1. hedvábný papír (jemný stálobarevný papír),
 2. nebarvená a neškrobená bavlna, mušelín, geotextilie či jiné netkané textilie (např. vodotěsné paropropustné netkané textilie typu Tyvek),
 3. PE bublinkové fólie, PE fólie s vyšší gramáží
 4. zip PE sáčky pro vytvoření těsného obalu proti působení zplodin požáru, nebo exploze (NO_x, Cl₂),
 5. pěnový PE – Mirelon, Ethafoam,
 6. pevné kartonové krabice,
 7. dřevěné palety,
 8. plastové boxy a bedny z plastů (PE – i těsné s Lock-Lock zámky, PP, ABS), kovové, dřevěné (z měkkého a nekyselého dřeva), pro citlivé materiály klimastabilní bedny (bedny vyložené extrudovaným polystyrenem, pěnovým polyethylenem - Ethafoamem), vytvořit soupis inventárních, resp. přírůstkových čísel pro danou bednu,
 9. doplňující materiály a zařízení pro kontrolu a úpravu mikroklimatu: dataloggery relativní vlhkosti a teploty vzduchu, indikátory relativní vlhkosti, adsorbéry vlhkosti pro úpravu RV (silikagel, Prosorb), absorbéry kyslíku, absorbéry polutantů (aktivní uhlí, ZnO), indikátory ořesu, naklonění předmětu doplněné o piktogramy a výstražná hesla KŘEHKÝ a NEKLOPIT, GPS lokátory u velmi cenných děl.
- iv. *přístroje, nářadí a pomůcky*: přístroje pro sledování kvality prostředí, náhradní energetické zdroje, čerpadla, vodní tlaková čistící zařízení, odvlhčovače, germicidní lampy, mobilní digestoře, mrazáky, vysavače, ruční vysoušeče, ventilátory, nářadí a pomocný materiál, upínací a zajišťovací pomůcky, sklenářské přísavné držáky, elektroinstalační materiál, protipovodňové zábrany, žebříky, hadice, náhradní svítidla (baterie), nůžky, skalpely, řezáky, provazy, šňůry, lepicí pásky, okenní sítě, vany, popelnice, zásobníky na odpad, radiopřijímače, mobilní telefony, fotoaparáty, vysílačky.
- g. Určení pracovního místa pro dokumentaci, balení a transport.
- i. Dostatečně velký prostor v místě evakuovaných předmětů.

• **Dokumentace, zabalení a transport**

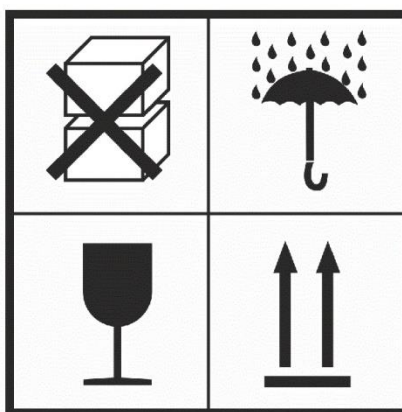
- a. Vyplnění inventárních seznamů evakuovaných předmětů:
 - i. zajištění kopie dokumentů a jejich bezpečné uložení,
 - ii. označení předmětů evakuačním kódem/štítkem:
 1. zachovejte na předmětech původní identifikační čísla,
 2. připojte na předmět evakuační štítek:
 - a. zalamované tištěné štítky s údaji o předmětu dle ad. 2d, připevněné pomocí bavlněného provázku; štítky z kvalitního nekyselého papíru na bavlněném provázku popsané popisovačem archivní kvality nebo grafitovou tužkou (nekyselá a voděodolná),
 - iii. pořízení fotografie původního uložení, starého a nového označení předmětu.
 - b. Přesun předmětů do vyčleněného pracovního místa a jejich zabalení pro transport:
 - i. *Zásady manipulace*:
 1. U zaprášených nebo jinak kontaminovaných předmětů používejte nitrilové nebo vinylové rukavice.
 2. Předcházejte otiskům prstů zejména na fotografiích, kresbách, površích s barevnou vrstvou nebo kovech s vysokým leskem – vždy použijte rukavice.

3. Pokud jsou předměty uložené v zaprášeném nebo jinak kontaminovaném prostředí, používejte ochrannou polomasku s těsnými brýlemi nebo celoobličejovou ochrannou masku s odpovídajícími filtry.
4. Používejte správnou velikost rukavic (může dojít k nevhodnému zachycení předmětu a vytržení křehkých částí); špinavé rukavice vyměňujte pravidelně za čisté. Bavlněné rukavice nepoužívejte, jednak hrozí riziko vyklouznutí předmětů s hladkým povrchem (sklo) a pak také možná kontaminace kůže nebezpečnými látkami.
5. Kontrolujte a odstraňte ze svého oděvu kovové části či další prvky (šperky) ohrožující předmět během manipulace.
6. Před manipulací předmětu z bodu A do bodu B kontrolujte snadnou průchodnost cesty.
7. Při přenášení předmětu se soustřeďte na tuto činnost a neodvádějte pozornost zbytečnýmihovory.
8. Těžké a veliké předměty přenášejte vždy s další pomocí, případně využitím manipulační techniky a zajistěte si otevírání dveří.
9. Předcházejte nebezpečí pádu předmětu, nepřemisťujte více předmětů naráz.
10. Používejte boxy, kontejnery, vozíky pro manipulaci.
11. Neberte předměty za madla, ouška, ústí apod.
12. Vždy používejte obě ruce – uchopte menší předmět ze spodní části a druhou rukou jej přidržíte.
13. Pro přenášení děl na papíře, dokumentů a křehkých předmětů (např. rostlinného původu jako je papyrus) používejte pevné podpěry (kartonová plata, desky apod.).
14. Dávejte pozor na ostré hrany, vystouplé části předmětů – chraňte je zvláště obalem.
15. Před manipulací kontrolujte uvolněné části předmětu a pokud možno je zafixujte.

ii. Zásady balení:

1. Nevhodné zabalení sbírkového předmětu může způsobit urychlení degradačních dějů a jeho poškození:
 - a. obalový materiál musí chránit povrch předmětu, zároveň jej chránit proti mechanickým šokům, vibracím, prachu, polutantům a náhlým změnám okolního prostředí,
 - b. obalový materiál musí odpovídat rozměrům a tvaru předmětu, aby nedošlo k jeho deformaci,
 - c. součástí obalu by mělo být označení předmětu uvnitř obalu (to minimalizuje další manipulaci s předmětem).
2. Výběr vhodného obalového materiálu je dán charakterem předmětu – materiálů, z kterých je vyroben (např. předměty na papíře a textilu není vhodné ukládat do boxů uvolňujících kyselý plyn, tzn. nepoužívat čerstvé dřevo, dřevotřísku, nevhodné druhy papíru apod.); kovové artefakty nebalit do navlhavých materiálů, pokud je prokázána vyšší vlhkost v novém úložišti apod.
3. Pro přímý kontakt s povrchem předmětu používat zejména kvalitní obalový materiál – např. neškrobenou nebarvenou bavlnu, mušelín, nekyselý hedvábný papír (tj. jemný stálobarevný papír).
4. Vyberte boxy s víky, které jsou pevné a dají se stavět na sebe.
5. Zkontrolujte transportní bedny, zda neobsahují zbytky rostlin, hmyzu, dalších škůdců, chemikálií apod.

6. Při balení více předmětů do jednoho boxu, používejte separaci vhodným materiálem, balte předměty materiálově podobné.
 7. Nebalte těžké a lehké předměty společně do boxů (hrozí mechanické poškození).
 8. Vyplňte prázdná místa (dutiny) měkkým materiálem – odpružení vibrací, fixace předmětu (pozor ale na molitanové výplně, které jsou příliš měkké, dostatečně nefixují polohu a umožňují poskakování předmětu).
 9. Pro předměty na papíře, dokumenty, papyrus apod. používejte ploché boxy – (popř. umístěte mezi dvě ploché desky se separační vrstvou hedvábného papíru a tenkého Mirelonu).
 10. Pokud balíte více předmětů na papíře, textilu apod. použijte pro jejich separaci kvalitní hedvábný papír (předcházení zabarvení).
 11. Pro balení velkých nezarámovaných uměleckých předmětu na papíře nebo textilu použijte tubusy z papíru archivní kvality (popř. z pevného kartónu a předmět nejprve srolujte s hedvábným papírem nebo mušelínem).
 12. Skleněné nádoby ukládejte v poloze na výšku a dnem resp. těžištěm dolů (v horizontální poloze může dojít k pnutí a při vibracích i k jejich prasknutí); balte do hedvábného papíru (nepoužívejte vatu, buničinu, dřevěné piliny, potíštěný papír), manipulaci provádějte na měkké podložce, používejte pevné transportní bedny vyplněné pěnovým polyethylenem.
- iii. Označte obalený předmět evakuačním štítkem a připojte transportní protokol (číslo bedny/počet předmětů v bedně/instrukce pro manipulaci – křehké, těžké, neklopit, apod./odeslal: jméno/datum/číslo vozidla/ datum převzetí/převzal: jméno/ číslo bedny/počet předmětů v bedně).

Obr. 2: Výstražné etikety pro transport předmětů (nestohovat/udržovat v suchu/křehké/neklopit).

- **Relokace a uložení**

- a. Připravte nový bezpečný prostor dle ad. 2a.
- b. Roztříděte sbírkové předměty.
- c. Zznamenejte novou lokaci sbírkového předmětu.
- d. Zajistěte střežení prostoru/objektu.
- e. Monitorujte vnitřní prostředí – zejména riziko ohně, hmyzu a dalších škůdců, vody atd.

OZBROJENÝ KONFLIKT

V případě ozbrojeného konfliktu je vyhlášen stav ohrožení státu Parlamentem ČR. Ozbrojený konflikt náleží do oblasti civilního nouzového plánování, jehož zajištění je povinností státu. Velení je svěřeno ozbrojeným složkám. V takové situaci hrozí vážné poškození statiky budov, požáry, úplná devastace zástavby a krajiny i vylidnění celých oblastí. Ochrana předmětů kulturního dědictví musí být řešena pokud možno jejich *evakuací* na bezpečné místo:

- Zajištění stávající budovy proti předpokládaným škodám – blokování rizika: umístění betonových zábran před instituci, zabezení oken, vstupních dveří, zajištění skleněných ploch přeplepy páskou proti vysypání skla, vitrín vzpěrami proti pádu apod.
- Odstranění nebo zajištění výbušných a hořlavých látky z budovy (sklady chemikálií, tlakové nádoby, alkoholové preparáty, sbírkové fondy z nitrátu celulózy apod.).
- Zajištění rozměrných a těžkých předmětů in-situ: (zabezení samonosnou konstrukcí, překrytí plachtami, externí památky obložte pytlí s pískem apod.). Nosnost konstrukcí zvyšte podpěrami a výztužemi (stropy, krovy).
- Přesunutí - evakuace vytipovaných sbírkových předmětů do bezpečného prostoru (dle charakteru rizika se může jednat o možnosti přesunu ohrožených fondů do nižších pater budovy, přestěhování do podzemních krytů, trezorů nebo transport do náhradního objektu).

TERORISTICKÝ ÚTOK

Opatření proti teroristickým útokům lze rozdělit na pasivní a aktivní. K pasivním lze zařadit zejména zesílení odolnosti různých částí budov nebo přilehlých pozemků. Důležité je udržet útočníka mimo budovu muzea.

Pasivní opatření proti teroristickým útokům:

- mechanické bariéry na perimetru pozemku instituce (ploty, zdi, apod.) zabraňující neautorizovaným vstupům,
- speciální překážky, zabraňující zejména možnému útoku za použití vozidla (vedle pevných závor na příjezdových cestách to může být i esteticky přijatelná, ale pevná plastika,
- běžné zpomalovače na okolních komunikacích, zabraňujících vysoké rychlosti vozidla,
- pohyblivé bariéry vpředu a vzadu za vozidlem, vymezující prostor jeho kontroly,
- bariéry a pečlivá kontrola vozidel při vjezdu do podzemních parkovišť instituce,
- venkovní detekční rámy (Efektivnějším, i když dražším řešením, je kontrola přichozích detekcí kovů před vstupem do budovy. Pokud jsou detekční rámy instalovány uvnitř budovy, znásobuje se nebezpečí použití výbušniny v prostoru kontroly, kde dochází ke sročení lidí a které má výrazně tragičtější následky ve vnitřním prostoru.),
- venkovní infračervené závory pro detekci pohybu,
- venkovní kamerový systém,
- vymezení čisté zóny mezi již zkontrolovanými návštěvníky a těmi, kteří na kontrolu čekají,
- vymezení trasy čekajícím pomocí elastických pásů.

Aktivní opatření proti teroristickým útokům:

- soustavné střežení venkovního perimetru budovy – příjezdových komunikací a vstupů/vjezdů do areálu i budov instituce,
- důkladná kontrola včetně detekce kovů,
- kontrola obsahu zavazadel návštěvníků pomocí rtg. přístrojů,
- kontrola veškerého materiálu, přicházejícího do instituce,
- kontrola prostor po zavírací hodině nejen kvůli možným návštěvníkům, ale i odloženým zavazadlům (možné „spící“ bomby).

V případě, že nastane jedna ze jmenovaných situací, která může být předzvěstí teroristického útoku, je nutné okamžitě reagovat a provést:

- evakuaci postiženého prostoru,
- nahlásit vzniklou krizovou situaci vedení instituce a Policii ČR,
- izolovat prostor, kde se zdroj případného útoku nachází, uzamknout dotčené místnosti,
- prohlédnout další místa v budově, kde by se eventuálně mohla nacházet další zdroje útoku,
- na nic nesahat, nic v nebezpečné blízkosti nepřemisťovat. Případnou manipulaci se zdrojem nebezpečí, pokud to situace okamžitě nevyžaduje, ponechat odborníkům,
- nepoužívat mobilní telefon nebo vysílačku (v případě nebezpečí bombového útoku),
- po evakuaci všech přítomných najít bezpečné místo a být připraven na možnou explozi,
- v případě možného biologického nebo chemického útoku zastavit ventilaci/klimatizaci.

V případě zvetí rukojmích teroristy je při řešení zvnějšku nutné:

- okamžitě evakuovat všechny další návštěvníky a zaměstnance,
- nahlásit vzniklou krizovou situaci vedení instituce a Policii ČR,
- zachovat rozvahu, nešířit paniku,
- pokud to situace vyžaduje, jednat s teroristy ve věcném a klidném duchu.

Pokud se sám objevíte mezi rukojmími:

- zůstat klidný a spolupracovat s ozbrojenými útočníky,
- neprotestovat, plnit jejich rozkazy,
- pokud není velká šance utéci, raději se o to nepokoušet,
- zůstat pokud možno při zemi, ne před okny nebo dveřmi, kvůli možnému záchrannému zásahu.

V případě záchranného zásahu:

- neutíkat, lehnout na podlahu a čekat na instrukce,
- v případě, že vám záchranná jednotka nasadí pouta nebo začne prohledávat, nebránit se.

VANDALISMUS

- Snažte se předmět stabilizovat a zabránit další destrukci předmětu.
- V případě napadení chemikálií omývejte předmět čistou vodou směrem zdola nahoru.
- Okamžitě zajistěte přivolání odpovědné osoby – šéfa bezpečnosti a odpovědné pracovníky muzejních sbírek.
- Pokud došlo k poškození sprejem, schovejte nádobku pro volbu dalších postupů.
- Udržte návštěvníky v dostatečné vzdálenosti od předmětu, pokud je to možné, vyklidte a uzavřete místnost incidentu.
- Nevzdalujte se od postiženého předmětu.
- Pokud byla pro útok použita chemická látka, myslete na svoji vlastní bezpečnost – může být jedovatá.
- Nedotýkejte se objektu, pokud to může způsobit další poškození.
- Nevyhazujte/neuklízejte žádné související odpadky – mohou být důležité pro policejní vyšetřování.
- Pokud je útočník stále v muzeu, zabraňte panice, zůstaňte klidný.
- Zabraňte zvýšení rizika napadení návštěvníků – lidské životy a zdraví jsou vždy důležitější než předměty.
- Jestli můžete zadržet útočníka, vždy by u něho měli být nejméně dva lidé.
- Zavolejte vždy policii a sepište s nimi hlášení o události.
- Vyfotografujte předmět po útoku.
- Detailně popište incident do interního hlášení a pro registr mimořádných událostí a následnou analýzu rizik.
- Se sdělovacími prostředky komunikuje muzeum pouze prostřednictvím určeného pracovníka.

- Okamžitě po incidentu by měl být svolán krizový tým instituce, který určí další řešení situace.

POŽÁR

- V případě požáru malého rozsahu se pokuste dostupnými prostředky oheň uhasit, v každém případě volejte hasiče.
- Proveďte evakuaci dle evakuačního plánu.
- Vypněte přívod plynu.
- Není-li to vašemu životu nebezpečné, odstraňte z okolí ohně výbušné předměty (např. tlakové lahve apod.).
- V případě možnosti záchrany předmětů přistupte k jejich evakuaci dle určených priorit, pokud tím neohrozíte své zdraví.
- Zajistěte zvýšenou ostrahu objektu bezprostředně po zdolání požáru.
- Kontaktujte okamžitě pověřené konzervátory-restaurátory.
- Archivujte všechny dostupné záznamy CCTV, ACS a EPS.
- Dokumentujte zásah HZS.
- Pořídte fotodokumentaci postižených předmětů a budovy ihned po likvidaci požáru.
- Podrobně popište událost pro příští analýzu rizik.

POVODEŇ NEBO ZAPLAVENÍ

- Zajistěte okamžité uzavření zaplaveného prostoru.
- Uzavřete přívod vody poškozeného systému (např. vodovod či SHZ).
- Proveďte evakuaci dle evakuačního plánu.
- Přivolejte vedoucího ostrahy.
- Nedotýkejte se stojaté vody, může být pod elektrickým proudem.
- Odpojte zatopenou oblast od rozvodu elektrické energie.
- V případě možnosti záchrany předmětů přistupte k jejich evakuaci dle určených priorit, pokud tím neohrozíte své zdraví.
- K odčerpání vody ze sklepních a podzemních prostor přistupte až po poradě se statikem.
- Zahajte úklidové práce - pro vysoušení a úklid zaplavených prostor výběr čisticích prostředků vždy konzultujte s pověřeným konzervátorem-restaurátorem.
- Při ošetření zaplavených předmětů postupujte dle charakteru materiálu a pokynů konzervátorů-restaurátorů.
- Archivujte všechny dostupné záznamy CCTV, ACS a EPS.
- Dokumentujte postupy při záchranných pracích.
- Zpracujte co nejrychleji odhad napáchaných škod.
- Podrobně popište událost pro příští analýzu rizik.

HAVÁRIE S ÚNIKEM NEBEZPEČNÝCH LÁTEK VNĚ OBJEKTU

- Havárii likvidují jednotky PO (oddělení chemicko-technické služby).
- Respektujte pokyny krizového centra oblasti (kraje, města) a velitele zásahu.
- Kontaktujte hygienickou stanici nebo zdravotnickou službu.
- Použijte předepsané ochranné prostředky.
- Vypněte klimatizaci, zdroje energií, utěsněte spáry a otvory, okna opatřete přeplepy a připravte se na evakuaci osob a majetku.
- Negativní vliv uniklých chemikálií na stav památek a případná preventivní opatření, konzultujte s odborníky a provozovatelem rizikového zařízení.

HAVÁRIE V OBJEKTU

- Poruchy na technických zařízeních jsou mimořádné události, které většinou nezasáhnou celý objekt.

- Okamžitě uzavřete přívod zdroje havárie a zjištěnou poruchu na technickém zařízení nahlaste vedení správy budov a provozu nebo přímo servisním službám.
- Informujte zaměstnance o mimořádné situaci a proveďte kontrolu uložených památek, které mohly být ohroženy.
- Při havárii s ohrožením zdraví nebo životů lidí, nařídte evakuaci a o mimořádné události uvědomte neprodleně, prostřednictvím tísňových linek, složky IZS.

Příloha č. 2

Tabulka 1: Přehled označení filtrů ochranných masek dle normy EN 143 a EN 14387+A1

Barevné označení filtru	Filtrační účinnost	Ochrana proti škodlivinám
	P1	Prach a hrubé nečistoty
	P2	Prach, hrubé nečistoty a nebezpečné pevné i kapalné částice, dýmy
	P3	Prach, hrubé nečistoty, jedovaté kapalné i pevné aerosoly, toxické dýmy, bakterie, viry, radioaktivní částice, azbest

Barevné označení filtru	Typ filtru a filtrační účinnost	Ochrana proti škodlivinám
	A1	Organické plyny a páry s bodem varu vyšším než 65°C
	A2	Organické plyny a páry s bodem varu vyšším než 65°C, vyšší kapacita
	B1	Anorganické plyny a páry
	B2	Anorganické plyny a páry, vyšší kapacita
	E1	Kyselé plyny a páry
	E2	Kyselé plyny a páry, vyšší kapacita
	K1	Amoniak (čpavek) a organické aminy
	K2	Amoniak (čpavek) a organické aminy, vyšší kapacita
	Hg	Výpary rtuti (kompletováno vždy s částicovým filtrem P3 a max. doba použití 50 hodin)
	AX	Organické plyny a páry s bodem varu nižším než 65°C

Pozn.: Filtr označený bílou barvou s označením P3 poskytuje ochranu proti pevným částicím, kapalným a pevným aerosolům, toxickým dýmům, bakteriím, virům a radioaktivním částicím. Číslo u popisu filtru značí stupeň ochrany (s rostoucím číslem roste účinnost). Zdroj: <https://www.officeo.cz/normy-ochrana-dychacich-cest/>

Tabulka 2: Přehled pojmů a zkratk

- ABS – Akrylonitril Butadien Styren (tzv. tvrdý plast používaný pro výrobu kufrů, lahví apod.)
- ACS – přístupové systémy do objektů
- CCTV – kamerový systém (Closed-circuit television, uzavřený televizní okruh)
- EPS – elektrická požární signalizace
- HZS – hasičský záchranný sbor
- IZS – integrovaný záchranný systém
- PCO – pult centralizované ochrany
- PE – polyethylen (bublínkové fólie, sáčky, boxy), též polyethylenová pěna vyráběná pod názvem Ethafoam, Mirelon.
- PP – polypropylen (nádoby, lahve, kontejnery apod.)
- PO – požární ochrana
- PZTS – poplachové zabezpečovací a tísňové systémy
- SHZ – stabilní hasicí zařízení

Použité zdroje

Endangered Heritage. Emergency Evacuation of Heritage Collections, UNESCO and ICCROM, 2016. <https://www.iccrom.org/publication/endangered-heritage-emergency-evacuation-heritage-collections>.

Emergency Preparedness for Cultural Institutions: Introduction – Canadian Conservation Institute (CCI) Notes 14/1, 1995. <https://www.canada.ca/content/dam/cci-icc/documents/services/conservation-preservation-publications/canadian-conservation-institute-notes/14-1-eng.pdf?WT.contentAuthority=4.4.10>

Emergency Preparedness for Cultural Institutions: Identifying and Reducing Hazards – Canadian Conservation Institute (CCI) Notes 14/2, 1995. <https://www.canada.ca/content/dam/cci-icc/documents/services/conservation-preservation-publications/canadian-conservation-institute-notes/14-2-eng.pdf?WT.contentAuthority=4.4.10>

Metodika uchovávání předmětů kulturní povahy, Technické muzeum v Brně, 2018, s. 59 – 72. https://mck.technicalmuseum.cz/wp-content/uploads/2017/12/Metodika_WEB_final.pdf.

Kolečko první pomoci, Český komitét a Technické muzeum v Brně, 2014.

Zákon č. 239/2000 Sb. Zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

Metodický pokyn k tvorbě plánů prevence a ochrany v muzeích a galeriích z r. 2014. <https://www.mkcr.cz/metodickeho-pokynu-k-tvorbe-planu-prevence-a-ochrany-v-muzeich-a-galeriich-644.html>

Haagská úmluva **na ochranu kulturních statků za ozbrojených konfliktů** (1954) a navazující **protokoly z r. 1999**.

Jirásek, Pavel: Bezpečnostní program kulturní instituce (pracovní materiál), archiv Technického muzea v Brně.

Podliska, J.– Černá, E.– Zlámalová-Cílová, Z.– Kozáková, R.: Sklo z archeologických výzkumů, Technické muzeum v Brně, 2021., s. 212.

Označení filtrů ochranných masek dle normy EN 14387+A1, <https://www.officeo.cz/normy-ochrany-dychacich-cest/>

Zpracovali

- Koncept manuálu: Alena Selucká, Karel Rapouch, Martin Mrázek, © Metodické centrum konzervace Technického muzea v Brně, 2022
- Odborná spolupráce: Ing. Jan Josef a další členové Komise konzervátorů-restaurátorů a Komise pro bezpečnost v muzeích Asociace muzeí a galerií